

DIGITALNI MEDIJI

Valentina Wiesner: Manjak suradnje među kolektivnim pregovaračima ide u korist samo Big Techu

[MARIN PAVELIĆ](#) 23. 08. 2023.

Jedan od dva hrvatska kolektivna pregovarača s Big Techom, ostao je izrazito nezadovoljan u cijeloj situaciji ostvarivanja autorskih prava u novinarstvu. Trenutno su izostavljeni iz pregovora s Googleom, koji im je pokušao urušiti legitimitet zastupanja, a pritom se bore za pravedniji Zakon o autorskim i srodnim pravima...

Hrvatska je, svojom težnjom za pravedniji **sustav prikupljanja autorskih naknada od internetskih tražilica i društvenih mreža**, uzdrmala *Big Tech*. Poučeni francuskim primjerom koji je rezultirao

nepravdom jer su veliki izdavači individualno pregovarali s Googleom, **Hrvatska se izborila za kolektivno pregovaranje**. Tako svi mogu dobiti dio kolača koji zaslužuju? Nažalost, situacija nije toliko bajna ni jednostavna...

Mogli smo imati jednog kolektivnog pregovarača, ali Hrvatska ipak ima dva, što je naravno u skladu sa zakonom. **Usprkos tome, situacija se zakomplicirala.**

U [prvome tekstu serijala *Autorsko pravo i Big Tech*](#), pored detaljnog predstavljanja cijele situacije, iznijeli smo i perspektivu **Udruge nakladnika informativnih publikacija (UNIP)** koji zastupaju interese nakladnika.

Sada prenosimo drugu stranu priče – stranu novinara za čija prava se bori Društvo za zaštitu novinarskih autorskih prava (DZNAP) – koja je **obilježena velikim nezadovoljstvom, nepostojećom suradnjom s UNIP-om te izmjenama Zakona o autorskim i srodnim pravima iz 2021. godine.**

DZNAP-ovu stranu priče objašnjava nam **Valentina Wiesner**, predsjednica DZNAP-a i novinarka Večernjeg lista.

Zaštita autorskih prava više je od prikupljanja novca

Ako bismo pojednostavljeno rekli kako je DZNAP novinarska verzija službe za zaštitu autorskih muzičkih prava (ZAMP), ne bismo pogriješili, objašnjava Valentina. Ipak, **DZNAP** je nešto više. Društvo je osnovano prije 16 godina radi kolektivne zaštite novinarskih autorskih prava – **kako bi prikupljalo i svojim autorima raspodjeljivalo naknade od prihoda koje „treće osobe“** ostvaruju distribuirajući DZNAP-ova autorska djela.

Govorimo o **press clipping** agencijama koje ih nakon objave u medijima prodaju svojim klijentima čiji je interes dobiti najvažnije

objavljene informacije vezane uz njihovo poslovanje, menadžment, ključnu temu, navodi Valentina:

Ove smo godine prikupili skoro 400 tisuća eura, nešto manje od tri milijuna kuna, od naknada naplaćenih u 2022. Uz podjelu s nakladnicima, raspodijelili smo ih svojim autorima, novinarima i fotoreporterima, izravno, ali i jedan mali manji dio kroz financiranje projekata prioritetno usmjerenih na zaštitu novinarskih i fotoreporterskih autorskih prava.

*Jer nije cilj DZNAP-a samo prikupljanje i raspodjela novca „vulgaris“ – **zaštita autorskih prava više je od toga**: podrazumijeva i moralna, a ne samo materijalna prava – pravo autora da bude potpisan i priznat kao autor, **da se njegova djela ne piratiziraju i plagiraju, da se ne mijenjaju i nagrđuju, da se ne cenzuriraju...***

Saša Četković

Bolji materijalni status novinara omogućava neovisnost

U statutu DZNAP-a stoji da su ciljevi društva **okupljanje novinara-autora, zaštita novinarskih autorskih prava, ostvarivanje zajedničkih profesionalnih interesa** te unapređenje društvenog i materijalnog položaja novinara i fotoreportera:

Za nas to nije „floskula“, vizija i misija koja bi ostala samo mrtvo slovo na papiru. Jer novinari ni ne rade svoj posao da ostane mrtvo slovo na papiru – radimo na tome da uistinu popravimo stanje u novinarstvu i medijima jer smo u teškoj i višedimenzionalnoj krizi.

DZNAP smatra da je poboljšanje **materijalnog položaja novinara bitan element neovisnosti** jer su javni, a pogotovo privatni, mediji pod pritiskom svih mogućih centara moći, od političkih do korporativnih, u raljama oglašivača, s modelima financiranja koji najčešće ovise o onima koje bi trebali i morali promatrati kritičkim okom ombudsmana javnih interesa, objašnjava Valentina.

*Što više prihoda imaju od osnovnog biznisa, mogu biti neovisniji. **Autorske naknade dio su toga**. Na pojedinačnoj razini, isto tako. Potplaćeni novinari podložniji su pritiscima i lakše pristaju na neprihvatljive kompromise. Tužno je, ali istinito. Rijetko je drukčije.*

Jedan od načina ostvarivanja boljeg **materijalnog položaja novinara upravo bi se trebao odviti kroz prikupljanje naknada od Big Tech**, ali prvo je potrebno dogovoriti kako će se prikupljati naknade te kako će se raspodjeljivati.

Ostvarili smo veću pregovaračku snagu s Big Techom!

Direktiva o autorskom pravu na jedinstvenom digitalnom tržištu EU ostavila je **zemljama članicama da izaberu kolektivni model ili**

sklapanje individualnih ugovora s pojedinačnim nakladnicima kojima su ustupljena prava iskorištavanja autorskih djela.

Hrvatska je izabrala kolektivni model **koji daje veću pregovaračku snagu u ugovaranju naknada za korištenje s internetskim platformama**, ističe Valentina:

*Alternativa bi bila katastrofalna jer bi kod ugovaranja naknada generirala nove **disproporcije sukladne tržišnoj snazi** koje bi dodatno pogodile male nakladnike, a time i novinare autore koji za njih rade.*

Kolektivno prikupljanje je jedina ispravna opcija. Ima i tradiciju kod nas: i DZNAP tako prikuplja naknade od distribuiranja autorskih djela novinara i fotoreportera koje raspodjeljuje svojim autorima.

Inače, potpredsjednik Google Newsa **Richard Gingras nije priznavao DZNAP** kao odgovarajuće tijelo za kolektivno zastupanje što je potez kojeg Valentina naziva **“starom devizom divide et impera”** (podijeli pa vladaj):

Pokušajem da DZNAP javno obezvrijedi i oduzme mu legitimitet zastupanja, iako dio naknade pripada nama, raščlanjuje suprotstavljenu pregovaračku stranu na „proste faktore“. Nažalost, nakladnici su nasjeli na tu igru.

Usprkos tome, DZNAP-u je u studenom 2022. godine **Državni zavod za intelektualno vlasništvo** proširio licencu prema kojoj može **obavljati kolektivno ostvarivanje prava novinara na udio u naknadi nakladnika informativnih publikacija kad ih na internetu** koriste pružatelji usluga informacijskog društva.

U praksi tu pregovaračku snagu još ne koristimo

Jurica Galoić

Kada Valentina spominje pregovaračku poziciju koju donosi kolektivno zastupanje, navodi da ona ima dvije dimenzije.

Prva je zajedničko, a ne pojedinačno **istupanje svih nakladnika prema platformama**, a druga **zajedničko istupanje** obje kolektivne organizacije koje ostvaruju pravo na naknadu **prema agregatorima sadržaja, čime bi se dobila dodatna snaga.**

Ova druga je izostala, naglašava Valentina, zbog čega cijeli odnos s UNIP-om naziva nekorektnim:

*Nemamo još nikakav dogovor s UNIP-om oko raspodjele naknada, **niti su nas uključili u proces pregovora s onima od kojih bi se te naknade trebale naplaćivati**, što je kontraproduktivno za obje kolektivne organizacije, a ide u korist samo Googleu i ostalim platformama.*

*DZNAP ima pregovaračko iskustvo u ugovaranju naknada, **UNIP je netom osnovan i nema nikakvo iskustvo.** Za razliku od njihovog modus operandija, njihove "prethodnike", Udrugu novinskih izdavača*

pri HUP-u, mi smo u takve pregovore uključivali – smatrali smo to korektnim jer kolektivno prikupljene autorske naknade, za što samo mi imamo licencu, dijelimo s njima, a i zajednički istup daje dodatnu snagu prema drugoj strani.

*S obzirom na to da **Direktiva predviđa pravičan udio u nakladničkoj naknadi za autore**, legitiman je naš interes da znamo od čega ćemo je mi prikupljati i naravno, da bude što veća.*

DZNAP očekuje pravičnu raspodjelu, a za njih pravično znači 50:50, ističe Valentina te dodaje kako je to omjer u kojem DZNAP već dijeli naknadu nakladnicima koju prikuplja od *press clipping* agencija:

U tom je smjeru išao i zakonodavac u javnim istupima u kojima se obrazlagao hrvatski model. Neki su drugi zakonodavci bili i korektniji pa su već u zakon stavili taj omjer, primjerice, Slovenci. Ne mislim da bi tu trebalo biti problema.

Jedan od načina kako se trebao općenito poboljšati položaj novinara je kroz izmjene Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, ali...

Koje su izmjene Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2021. DZNAP-u sporne?

...DZNAP još od donošenja izmjena Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2021., ističe kako je **tim izmjenama nezadovoljan**.

Dijelove tog zakona, za koje smatraju da nisu u skladu s europskom legislativom niti je njima prenesen duh Direktive, **poslali na ocjenu usuglašenosti Europskoj komisiji, ističe Valentina**:

Ovaj je zakon "salto mortale" u smjeru suprotnom od onoga koji bi jačao prava autora. Svih autora, ne samo novinara. Jer se na sve

autore odnosi ključna promjena – ona da, za razliku od dosadašnje legislative, **sva materijalna prava prenose na poslodavce trajno, bez vremenskog i teritorijalnog ograničenja i neovisno o tome je li radni odnos prestao trajati.** To veze nema s Direktivom!

Direktiva koja štiti autorska prava to čini na dvije godine, a istekom tog razdoblja internetski giganti mogu prenositi autorska djela bez naknade. No ono što je za novinare porazno je dio koji praktički legitimira cenzuru. Jer **definira da autorska djela stvorena u radnom odnosu naručitelj ima pravo mijenjati, dovršavati, spajati s drugim djelima...** A to znači samo jedno – u tom se slučaju informacija ne isporučuje javnosti onakva kako ju je autor primarno plasirao.

Kada bi krenula pobrojavati i ostale, veće i manje zamjerke, trebalo bi nam prostora kao za roman *Rat i mir*, dodaje Valentina. Ipak, sumira da u svemu tome ima i jedna dobra promjena:

Konačno su među autorska djela uvrštena i novinarska autorska djela. **Nažalost, ni to nije napravljeno do kraja jer među autore nisu uvršteni – novinari.** Tko onda stvara ta autorska djela: književnici, umjetnici?! Na sve smo to upozorili u procesu donošenja zakona, osobno sam bila članica radne skupine.

Osim uvrštenja novinarskih autorskih djela i kolektivne zaštite, resorno je ministarstvo ministrice **Nine Obuljen Koržinek** sve izignoriralo. Zloupotrijebili su implementaciju Direktive da **izmijene druge dijelove zakona koji s Direktivom nemaju veze i udovolje lobističkom pritisku poslodavca.** Aktualna će ministrica ostati upisana u povijest kao ona koja je unazadila autorska prava. Nadamo se, ne nepovratno. Radimo na tome da ih vratimo, kad-tad.

Idućim tekstom u serijalu *Autorsko pravo i Big Tech*, proučit ćemo kako su **pitanje autorskih prava riješili ZAMP i Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava (HUZIP) kada je Spotify dolazio u Hrvatsku.**

Članak je dio serijala "Autorsko pravo i Big Tech" realiziran uz podršku Agencije za elektroničke medije.